

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Paedagogica VI (2016)

ISSN 2299-2103

Małgorzata Trojańska

Prof. dr hab. Franciszek Wojciechowski

Droga zawodowo-naukowa

Profesor Franciszek Wojciechowski urodził się w 1948 roku. Edukację na poziomie wyższym rozpoczął na Uniwersytecie Warszawskim na Wydziale Psychologii i Pedagogiki. Studia ukończył w 1974 roku, przedstawiając pracę magisterską na temat *Wpływu nauczania problemowo-grupowego na efektywność procesu dydaktycznego w szkole podstawowej*, napisaną pod kierunkiem doc. dr hab. J. Starościaka. Po uzyskaniu tytułu magistra, pragnąc pogłębić swoje wykształcenie, uczęszczał na seminarium naukowe prowadzone przez prof. dr hab. Czesława Kupisiewicza, które poświęcone było zagadnieniom metodologicznym w pedagogice.

Zainteresowania Pana Profesora zaczęły się koncentrować na problematyce osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych. W 1977 roku ukończył resocjalizację w Studium Podyplomowym Pedagogiki Specjalnej w Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Jeleniej Górze. Wynikiem tego było przygotowanie, we współpracy z przedstawicielami Sądu Rodzinnego i dla Nieletnich, raportu na temat sytuacji rodzin problemowych w środowisku wiejskim.

W 1984 roku Profesor Wojciechowski uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w Instytucie Badań Pedagogicznych w Warszawie. Rozprawa doktorska pod tytułem *Rodzina jako środowisko wychowawcze dziecka upośledzonego umysłowo w stopniu lekkim* napisana została pod kierunkiem prof. dr. hab. Aleksandra Hulka. Kolejnym etapem w rozwoju naukowym Profesora było nadanie mu w roku 1994 przez radę Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu stopnia doktora habilitowanego. W roku 2010 Profesor Franciszek Wojciechowski uzyskał tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych, którego procedura została podjęta na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Zainteresowania naukowe Profesora Wojciechowskiego są wynikiem jego doświadczeń, związanych z pracą na rzecz osób z niepełnosprawnością. Należy podkreślić, że Profesor Wojciechowski pracował jako nauczyciel (posiada II stopień specjalizacji zawodowej w zakresie oligofrenopedagogiki) oraz wizytator,

metodyk Kuratorium Oświaty i Wychowania. Ponadto współpracował z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Rzeszowie w zakresie zdobywania stopni specjalizacji zawodowej dla nauczycieli. Powołano go również na członka Zespołu Kierunkowego Pedagogiki Specjalnej Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauczycielskich. Profesor brał udział w pracach Polskiego Towarzystwa do Walki z Kalectwem. Niewątpliwie, ogromne znaczenie dla poruszanej problematyki, a tym samym dla rozwoju naukowego Profesora, miało doświadczenie z piętnastoletniej praktyki bycia dyrektorem Poradni Wychowawczo-Zawodowej w Rzeszowie (po zmianie Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna). Sam Profesor podkreśla znaczenie tego okresu: „Dzięki pracy w poradnictwie edukacyjnym miałem możliwość zdobycia pogłębionego doświadczenia w relacjach bezpośredniej współpracy z gronem licznych specjalistów [...]” (Wojciechowski 2007: 11). Ponadto jak mówi: „praca ta pozwoliła na penetrowanie coraz to nowych zagadnień dziecka niepełnosprawnego w środowisku, celem poszukiwania modelowych rozwiązań wsparcia i pomocy w miejscu zamieszkania”. Jako ekspert reprezentujący środowisko praktyków w poradnictwie, w latach 1994–1998 Profesor uczestniczył w pracach Rady Programowej Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN powołanej przez Ministra Edukacji Narodowej.

Od 1995 roku Profesor Wojciechowski rozpoczął pracę na uczelniach wyższych. W tym samym roku w grudniu został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie w Katedrze Pedagogiki Specjalnej, gdzie kierował Zakładem Edukacji Integracyjnej i Poradnictwa. Prowadził w tym czasie wykłady z podstaw integracji, wczesnej interwencji, pedagogiki specjalnej oraz seminaria magisterskie, które w swojej tematyce koncentrowały się wokół cech i prawidłowości psychospołecznego funkcjonowania dzieci i młodzieży z różnymi niepełnosprawnościami oraz wokół zagadnień związanych z sytuacją rodzin wychowujących osoby z trudnościami w rozwoju. W 1997 roku Pan Profesor został powołany na opiekuna naukowo-dydaktycznego kierunku pedagogika specjalna w Kolegium Nauczycielskim w Bielsku-Białej.

Profesor dał się poznać jako pracownik zaangażowany w działalność naukową i pracę dydaktyczną wysoko ocenianą przez kierownictwo katedry oraz studentów (opinia prof. dr hab. Alicji Rakowskiej z dnia 24 marca 1999 i 24 marca 2000 roku Akta osobowe). W tym okresie pod jego kierunkiem pisał pracę doktorską dr Sławomir Olszewski. Ponadto Profesor Wojciechowski uczestniczył w pracach Komisji Egzaminacyjnych związanych z przewodami doktorskimi oraz był recenzentem trzech dysertacji doktorskich: dr Marii Kościółek, dr Katarzyny Parys i dr Ewy Dyduch. Kształtąc przyszłe pokolenia pedagogów specjalnych, Profesor Wojciechowski wypromował liczne grupy magistrantów.

Od 2000 roku pracuje w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Zakładzie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji. Obecnie pełni obowiązki kierownika Zakładu Teorii Wychowania i Opieki. Od 2001 roku prowadzi konsultacje z doktorantami. Na obecną chwilę wypromował ich już ośmiu!

Zainteresowania naukowo-badawcze

Głównym nurtem zainteresowań naukowo-badawczych Profesora Franciszka Wojciechowskiego są pedagogiczne kwestie, dotyczące uwarunkowań zaburzeń w rozwoju zachowania, szczególnie zaś zagadnienia rehabilitacji osób z niepełnosprawnością w kontekście rodzinnym. Wieloletnie badania (1981–1982) dotyczące zagadnienia stosunków rodzinnych, w których wychowuje się dziecko z niepełnosprawnością intelektualną zaowocowało monografią pt. *Dziecko umysłowo upośledzone w rodzinie* (1990). Była to jedna z pierwszych publikacji dotycząca wychowania dziecka z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim w tak szerokim ujęciu. We wstępie czytamy:

[...] zawiera szczegółową analizę podstawowych składników życia rodzinnego, ukazuje życie rodzinne jako całość, a zwłaszcza jej możliwości wychowawcze i rewalidacyjne w powiązaniu ze środowiskiem społecznym, ekonomicznym i kulturalnym (Wojciechowski 1990: 5).

Książka ta niewątpliwie stała się bardzo ważną pozycją dla wszystkich tych, którzy zajmowali się wychowaniem i edukacją dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim, tj. rodziców, nauczycieli, wychowawców, jak i studentów pedagogiki specjalnej.

Rozszerzając obszar poszukiwań badawczych o rehabilitację dziecka niepełnosprawnego w kontekście uwarunkowań środowiska społecznego, dalsze prace Profesora Wojciechowskiego skoncentrowały się na sytuacji jednostki z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Rezultatem prowadzonych badań była monografia pt. *Dziecko niepełnosprawne w środowisku wiejskim* (1993). Opracowana została wieloaspektowa analiza sytuacji dziecka niepełnosprawnego. Autor podjął próbę „pedagogicznego spojrzenia na sytuację dziecka niepełnosprawnego przez pryzmat uwarunkowań środowiskowych i zdrowotnych” (Wojciechowski 1993: 5). Wynikiem wieloletnich doświadczeń Profesora Franciszka Wojciechowskiego w pracy diagnostyczno-orzeczniczej i pomocniczej było opracowanie w 2001 roku współautorskiej pracy pt. *Proces rehabilitacji w kontekście edukacyjnym* (rozdziały: *Rehabilitacja a proces edukacji* oraz *Uwarunkowania, komponenty i ewaluacja procesu rehabilitacji*). W recenzji książki prof. dr hab. Władysław Dykciak określił to opracowanie jako oryginalne, nowatorskie i postępowe. Praca poświęcona jest wprowadzeniu w rozległą i złożoną problematykę procesu rehabilitacji, ukazuje jego wielowymiarowość i wieloaspektowość. Eksponuje przede wszystkim humanistyczno-społeczne i podmiotowe podejście do procesu rehabilitacji. Kolejnym nurtem zainteresowań naukowo-badawczych Profesora Franciszka Wojciechowskiego stała się analiza kwestii niepełnosprawności w odniesieniu do okresu dorastania ujętego w wielu wymiarach. Rezultatem tych badań i analiz była publikacja pt. *Niepełnosprawność – Rodzina – Dorastanie* (2007).

Profesor Franciszek Wojciechowski podejmuje nadal istotne, z punktu widzenia teorii i praktyki pedagogiki specjalnej, działania tym razem obejmujące tematykę niepełnosprawności dorosłych w kontekście przeżyć z okresu dzieciństwa

i dorastania oraz zagadnienia związane z szeroko pojętym osobowym wymiarem relacji pomocowych aplikowanych w oddziaływaniach ortopedagogicznych. Czekamy zatem na kolejną książkę Pana Profesora.

Odnaczenia i nagrody

Za swoją działalność Profesor Franciszek Wojciechowski został dwukrotnie odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1982, 1994). W dowód uznania za wybitne osiągnięcia w pracy dydaktycznej i wychowawczej Profesor otrzymał w 1995 roku nagrodę pierwszego stopnia Ministra Edukacji Narodowej. Za ogromny wkład w rozwój pedagogiki specjalnej poprzez swoje publikacje i działalność naukowo-dydaktyczną uhonorowano Profesora Wojciechowskiego nagrodą zespołową Ministra Edukacji Narodowej za współautorstwo podręcznika *Pedagogika Specjalna* pod redakcją prof. dr hab. Władysława Dykcika (1998). Profesor otrzymał również nagrodę indywidualną Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego (2002, 2008) za osiągnięcia w pracy naukowej.

Dorobek naukowy

Dorobek naukowy Profesora Franciszka Wojciechowskiego jest imponujący. Profesor jest autorem 4 monografii, jak również kilkudziesięciu artykułów i studiów naukowych (poniżej najważniejsze publikacje i wybrane artykuły i studia).

Książki

- Sowa J., Wojciechowski F. (2001), *Proces rehabilitacji w kontekście edukacyjnym*, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, Rzeszów.
- Wojciechowski F. (1990), *Dziecko umysłowo upośledzone w rodzinie*, Wydawnictwa Szkole i Pedagogiczne, Warszawa.
- Wojciechowski F. (1993), *Dziecko niepełnosprawne w środowisku wiejskim*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Rzeszów.
- Wojciechowski F. (2007), *Niepełnosprawność – rodzina – dorastanie*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.

Wybrane artykuły i studia

- Wojciechowski F. (2000), *Refleksje nad teoretycznymi i praktycznymi aspektami diagnozy w procesie rewalidacji*, [w:] *Dylematy pedagogiki specjalnej*, A. Rakowska, J. Baran (red.), Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków.
- Wojciechowski F. (2001), *Nieprzystosowanie społeczne u młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – na przykładzie placówek specjalnych*, [w:] *Dewiacje wśród młodzieży. Uwarunkowania i profilaktyka*, B. Urban (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Wojciechowski F. (2001), *Problemy poradnictwa w procesie rewalidacji osób niepełnosprawnych*, [w:] *Pedagogika specjalna*, W. Dykcik (red.), Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań (wyd. drugie poszerzone i uaktualnione).

- Wojciechowski F. (2002), *Dialog i spotkanie w procesie rewalidacji*, [w:] *Dyskursy pedagogiki specjalnej. Od tradycjonalizmu do ponowoczesności*, E. Górniewicz, A. Krause (red.), Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Wojciechowski F. (2002), *Kwestia niepełnosprawności w pedagogice rodziny. Wybrane problemy*, *Rocznik Pedagogiki Rodziny*, tom V, Wydawnictwo Naukowe Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski.
- Wojciechowski F. (2003), *Przestrzeń życiowa w niepełnosprawności człowieka*, [w:] *Dorośłość, niepełnosprawność, czas współczesny. Na pograniczach pedagogiki specjalnej*, K. Rzedzicka, A. Kobyłańska (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Wojciechowski F. (2004), *Szanse i zagrożenia okresu dorastania osób niepełnosprawnych*, [w:] *Pedagogika specjalna – kontynuacja tradycji dla przyszłości*, K. Zabłocki, D. Gorajewska (red.), Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.
- Wojciechowski F. (2005), *Edukacja na rzecz tworzenia społeczeństwa dla wszystkich. Kontekst niepełnosprawności*, [w:] *Edukacyjna wspólnota na rzecz społeczeństwa dla wszystkich*, A. Sajdak (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Wojciechowski F. (2005), *Wyznaczniki odpowiedzialności rodzicielskiej w procesie rehabilitacji. Próba definiowania*, [w:] *Współczesna rodzina polska – jej stan i perspektywy*, H. Cudak, H. Marzec (red.), Wydawnictwo Górnośląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Mysłowice.
- Wojciechowski F. (2005), *Zasoby rehabilitacyjne rodziny. Kontekst niepełnosprawności okresu dorastania*, [w:] *Pedagogika społeczna w służbie rodzinie*, K. Gąsior, T. Sakowicz (red.), Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce.
- Wojciechowski F. (2006), *Wzrastanie ku dorosłości. Kontekst niepełnosprawności człowieka*, [w:] *Poznańska Pedagogika Specjalna. Tradycje – osiągnięcia – perspektywy rozwoju*, W. Dykik, A. Twardowski (red.), Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Wojciechowski F. (2007), *Obszary i struktura kompetencji edukacyjnych w kontekście oddziaływań profilaktyczno-korekcyjnych*, [w:] *Adekwatność polskiego systemu penitencjarnego i resocjalizacyjnego do współczesnych rozmiarów i rodzajów przestępczości*, B. Urban (red.), Wydawnictwo Górnośląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Mysłowicach.
- Wojciechowski F. (2008), *Spostrzeganie własnego Ja – przez dorastających – w kontekście niepełnosprawności*, [w:] *O poznawaniu siebie i świata przez dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, W. Pilecka, K. Bidziński, M. Pietrzkiewicz (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Kielcach.
- Wojciechowski F. (2009), *Niepełnosprawność w kontekście doświadczeń życia człowieka*, [w:] *Wielowymiarowość edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością*, t. IV, T. Żółkowska, J. Ramik-Marzewska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Wojciechowski F. (2010), *Człowiek niepełnosprawny. Życie i jego przebieg*, [w:] *Aktywizacja kulturalno-oświatowa i społeczno-gospodarcza środowisk lokalnych*, Wydawnictwo ADV, Kraków.
- Wojciechowski F. (2010), *Dorastanie młodzieży z niepełnosprawnością w kontekście przestrzeni edukacyjnej*, [w:] *Dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w realizacji zadań rozwojowych*, B. Witkowska, K. Bidziński, P. Kurtek (red.), Wydawnictwo Gens, Kielce.
- Wojciechowski F. (2010), *Nauczycielskie formy wsparcia rodzin w edukacji i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego*, [w:] *Kompetencyjny kontekst warsztatu pracy nauczyciela*, P. Barczyk, G. Paprotna (red.), Wydawnictwo GWSP, Mysłowice.

- Wojciechowski F. (2010), *Pedagog wobec potrzeb życiowych i społecznego wsparcia*, [w:] *Paradygmaty akademickiego kształcenia pedagogów*, A. Sajdak, D. Skulicz (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Wojciechowski F. (2011), *Problemy adolescencji. Postępowanie profilaktyczne i pomocowe w kontekście niepełnosprawności*, [w:] *Społeczno-pedagogiczne konteksty niepełnosprawności*, T. Żółkowska (red.), Szczecin.

Professor Franciszek Wojciechowski

Abstract

Professor Franciszek Wojciechowski – humanist-pedagogue-special pedagogue. Teacher, inspector, director of the psychological-pedagogical clinic, lecturer on higher education institutions in Poland. The main theme of his research interests are pedagogical issues connected with disabilities in the context of family and adulthood in the widely-understood dimension of help relations used in ortopedagogical interactions.

Keywords: special pedagogue, disabled people rehabilitation in the family context, disabilities issues in relation to the growing up period

Małgorzata Trojańska

pedagog specjalny, adiunkt w Instytucie Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wieloletni Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych.